

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Любомир Ников Попов

за дисертационния труд на Николай Янков Николов на тема „Социално-педагогически функции на спорта” за придобиване на образователна и научна степен „доктор” по докторска програма: Теория на възпитанието и дидактика (Социална педагогика) от професионално направление 1.2. Педагогика, област на висше образование 1. Педагогически науки

1. Биографични данни за докторанта.

Николай Янков Николов е роден на 25. 05. 1976 г. Има завършена бакалавърска степен към НСА „В. Левски” (2007 г.), профилирана в областта на педагогиката, методиката на спортната тренировка и физическото възпитание, управление на спорта и треньор по фехтовка. Магистратура завършва през 2009 г. в ШУ „Епископ Константин Преславски” в областта на Регулиране и контрол в системата на социалните дейности и Развитие на човешките ресурси. През 2013 – 2015 г. е учител в УСШ „Хан Крум” по спорт-фехтовка, а от 2013 до сега е преподавател в ШУ „Епископ Константин Преславски” в катедра „Теория и методика на физическото възпитание и спорт”. През 2017 – 2018 г. е мениджър и треньор на национален отбор по фехтовка.

Считам, че тази част от биографията на докторанта има пряко и благоприятно отношение към разработване на избраната от него тема за докторска дисертация.

2. Съдържателно-качествени характеристики на дисертацията.

Дисертационният труд е структуриран в Увод, три глави, Заключение, изводи и препоръки, Библиография и Приложения, с общ обем от 228 страници.

В **Увод** авторът обосновава актуалността, значимостта и мотивите си за ориентация към темата.

В **Първа глава** е представена постановката на цялостното изследване. Определени са обектът и предметът, формулирани са целите, задачите и хипотезата на изследването, описани са методологията и методите за изследване. В порядъка на самооценка авторът ни предлага още и мненията си за теоретичната и практическата значимост на дисертацията.

Във **Втора глава** са очертани два основни проблема: първият е свързан с анализ на теоретичните концепции относно феномените социализация, образователни технологии и педагогическа технология; вторият е относно някои измерения на спорта като феномен, а именно: социално-педагогическите му функции, корелациите образование – физическа активност, социалното пространство на съвременния спорт, както и така наречените от автора „социални пътища през погледа на фехтовката”.

В **Трета глава** са представени анализи във връзка с проведеното емпирично проучване на разнообразните социализиращи аспекти на тренировъчния процеси при фехтовката.

Заключителните изводи, препоръки и приложения допълват констатациите и анализите на предишното изложение.

В качествено-оценъчен аспект относно дисертационния труд може да се посочи следното:

- Избраният за изследване проблем е с изключително важно и актуално звучене. На фона на някои тревожни тенденции при съзряването на подрастващите днес (най-вече заседналият начин на живот и преобладаващото пасивно-съзерцателно отношение спрямо спорта и спортуването) теоретико-емпиричното изследване на позитивната значимост на активното спортуване е особено наложително. Подобна

ориентация на докторанта към разработването на такъв проблем може само да се приветства.

- Основният замисъл и постановката на изследването в представената им форма са изцяло приемливи. В по-конкретен план заслужава внимание диференцирането на предмета на изследването в два плана – теоретичен и практико-приложен (с. 9). За отбелязване е и подходът на автора да използва богато разнообразие от изследователски методи – за теоретично и емпирично изследване (описани на с. 18 и сл.), което повишава научната стойност на труда като цяло. Следва да се акцентира и върху това, че избраните изследователски методи са адекватни на характера на проблематиката. Нещо повече – богатият илюстративен материал (примери от историята, снимки, диаграми и пр.), който също изпълнява функциите на изследователски метод, не само улеснява и прави разбираемо изложението, но и на редица места предизвиква истинска естетическа наслада от възприемането му – например задълбоченото историческо проследяване на развитието на фехтовката по света и у нас, своеобразния социолект (специфичната терминология във фехтовката, съпътстваща тренировките и присъстваща в речника на спортистите), описанията на тренировъчния процес и т.н. Тук наистина специално следва да се отбележи значението на факта, че авторът на дисертационния труд има дългогодишно участие като треньор по фехтовка, сам е сътворявал редица нововъведения и преживявал разнообразните ситуации със социализиращ ефект спрямо своите възпитаници-спортисти. Поради това е логично ориентирането му към метода „включено наблюдение”, реализиран в периода 2011 – 2018 г. Освен това, струва ми се, че и определеният от докторанта обект на изследване е представен в дисертацията в по-ограничен вид, отколкото е в действителност – на с. 9 той е конкретизиран като „спортисти състезатели (в детско-юношеска възраст) в отбор по фехтовка”. Обектът може „да се разшири” (чисто терминологично в

текста) с прибавянето към него и на *треньорите*. Причините за това са, че: **1.** Чрез интервю се изследва и тяхното мнение по редица въпроси; **2.** Авторът е направил и една доста интересна типизация на треньорите на две групи по показателя „основен замисъл на работата със състезателите в тренировъчния процес“: първата са „стремящи се към социализация на състезателите“, а втората – „стремящи се към постигането на високи постижения“ (с. 174 – 175). Посочените две причини придават на треньорите статус на обект на изследване в дисертационния труд.

- Реализиран е стремежът на автора към широта и дълбочина на теоретичните и емпиричните анализи. В този аспект следва да се посочи подходът му да изясни основните работни понятия за дисертацията – спортна социализация, формално и неформално образование, нагласа, спорт (вкл. и предметните му области) и др. (т. 2. на Първа глава). Подобно изясняване и разширяване на тезауруса той прави и след това на много други места в дисертацията при анализа на конкретна проблематика (напр. редица качества, които спортуващата личност формира у себе си, като: креативност, адаптивност, социална приспособимост, точност, подражание, идентификация и пр. (с. 33 и сл.); на разнообразните фактори на социализацията (на различни места в текста) и пр. Към всичко това следва да се прибави и полемичният стил на автора – нещо, което напоследък все по-рядко се констатира за научни трудове от мащабите на докторската дисертация. По този начин Н. Николов надмогва подхода за простото коректно позоваване на автори и източници по повод на третираните проблеми, а го допълва със съпоставяне и анализиране в оценъчен и сравнителен аспект (напр. сравняване на становищата на П. Платонов и П. Зинченко на с. 110 и др.), или пък изразява собственото си критично мнение относно някои явления (напр. с. 120 и сл.; 198 и сл.). Този стил също повишава научните качества на труда.

● При емпиричното проучване са анализирани и са представени *автентични отговори* на респондентите (на 20 въпроса от интервюто със 7 треньори (с. 160 и сл.) и от анкетата за спортисти (23 души; специално следва да се отбележи, че в анкетата въпросите са *открити*; с. 176 и сл.). По този повод отново искам да подчертая, че подобен подход рядко се среща в докторски дисертации, където отговорите обикновено се представят в обобщена форма (чрез *класификатори*) и в проценти. Предлагането на автентични отговори, в техния „суров вид“ (с езиковите изрази на анкетираните) има висока научна стойност. Това е най-ефективният и най-коректният начин теорията да се подхранва, обогатява и снабдява със „свежа информация“ от практиката.

3. Автореферат, публикации, научни приноси.

Авторефератът е редуциран вариант на дисертацията и отразява изцяло нейния характер. Поради това считам, че може да се използва в качеството му на самостоятелен научен труд.

Четири от предложените за рецензиране пет *публикации* (едната в съавторство) имат пряко отношение към темата на дисертационния труд. Констатира се, че голяма част от тяхното съдържание е намерила място в него. Според мен това е уместно и коректно, доколкото чрез източниците, в които са публикувани студиите и статиите, идеите на автора са придобили популярност в научните среди и са получили нужната критична оценка. Това означава предварително популяризиране и на идеите на дисертационния труд преди оформянето на окончателния му вариант.

Декларираните от автора *приноси* на дисертационния труд са действителни постижения на автора.

4. Забележки, въпроси и препоръки.

Въпроси. Моите въпроси са предизвикани от една теза на автора, засягаща *субективния идеализъм*, а именно:

1. На с. 5 и с. 94 в текста се подчертава ролята на *субективния идеализъм* за обосноваване на два различни феномена – веднъж за обосноваване на социално-педагогическата функция (с. 5), и втори път – за обосноваване на „водещата роля на субекта-спортист” (с. 94; самият израз е малко неясен; същата теза е лансирана и в една от публикациите). **Как докторантът може да обоснове тази своя теза (за ролята на субективния идеализъм) по-подробно?**

2. Как да разбираме квалифицирането на педагогиката и психологията като *мислители* в израза: „Не по-малко значение имат постиженията на съвременната педагогика и психология като мислители в тази насока”? (с. 5 и повторен на с. 94 в труда; изказана и в същата публикация). Простата антитеза е, че *мислят субектите, а не науките*.

Препоръки:

1. При издаването на дисертационния труд като отделна публикация в бъдеще *трите глави трябва да се наименоват*. За читателя това има значение във връзка с осмислянето на обособената проблематика във всяка от тях. Сега тази проблематика е диференцирана и структурирана вътрешно (чрез арабските точки), но не е глобално наименована като относително самостоятелна част на труда.

2. В евентуална бъдеща публикация би било добре анализът на факторите за социализацията да се обогатят с тезата на Анатолий Мудрик за различните мащаби на самото явление „среда”. Както е известно, за автора тези мащаби започват с „космоса”, „вселената” и завършват със съвсем малки селищни единици от рода на „посёлка”-та или квартала. Тезата (за различните мащаби на средата) има пряко отношение към въпроса за наличието или отсъствието на *обективни фактори* за спортуването (респ. за даден вид спорт), особено за такъв елитарен спорт/изкуство, какъвто е фехтовката.

Заключение. Считаю, че дисертационният труд „Социално-педагогически функции на спорта” притежава нужните научни достойнства за научен труд от такъв мащаб, поради което предлагам неговият автор – Николай Николов, да бъде допуснат до публичната му защита и изразявам своя положителен вот за придобиване на образователната и научната степен „доктор” по докторска програма: Теория на възпитанието и дидактика (Социална педагогика) от професионално направление 1.2. Педагогика, област на висше образование 1. Педагогически науки.

22.10.2018 г;

Рецензент:

проф. д-р Любомир Ников Попов